

QUAN VAIG ARRIBAR A LA TORRE
ARA FARÀ 50 ANYS...

Autor: Maria-Rosa Wennberg

COOPERATIVA DE CONSUMO

" *La Verdadera* "

TORREDEMBARRA

LIBRETA DE CAMBIO Y APORTACIÓN

Socio D. *Juan José Dalmau*

Núm. *11*

Empieza el _____

Termina el _____

Jo vaig arribar a Torredembarra - la Torre en diuen - el dia 23 de juny de l'any 1953, ara fa quasi cinquanta anys.

Era la vigília de sant Joan, festa major del barri marítim. L'endemà mateix, o l'endemà passat, ja ens van invitar a la inauguració d'un local amb bar i pista per al joc de bitlles, propietat de la família Morros. Se'l coneixia amb el nom de "la bolera", i va ser durant molts anys el lloc d'esbarjo emblemàtic de Baix a mar, fins que va ser enderrocat per deixar pas a les noves vies urbanístiques.

No era la primera vegada que trepitjava els carrers de la vila. Ja prèviament hi havíem fet una incursió per tal de conèixer la nostra nova residència i buscar-hi un pis.

He de confessar que la primera impressió de la vila em resultà decebedora. Jo provenia d'una localitat de l'interior, a la Segarra, Guissona, petita i polida, per la que sentia un gran afecte i que tenia de tot: un centre de carrers pavimentats solament per a vianants, una plaça porticada, un Ateneu amb bona sala d'espectacles. Li mancava solidesa econòmica i un clima bonancenc.

D'entrada, els carrers de la Torre em van semblar anodins, sense suc ni bruc. Amb poques botigues, si més no amb comerços que tinguessin cara i ulls. Les cases blanques, però petites, d'aspecte humil. I el tràfic de cotxes i camions realment angoixant.

No era fàcil de trobar un pis per instal·lar-se. De moment, mentre esperàvem que n'acabessin de construir un al carrer de la Muralla, aleshores de José-Antonio, ens encabírem en un apartament moblat, destinat als estiuiejants, que no es pot dir que fos petit, però ens ho resultava si tenim en compte que a més del matrimoni, la sogra i les quatre criatures, hi havia d'haver lloc per al despatx.

Així va començar la meua vida a Torredembarra. Una estada que gairebé fa cinquanta anys que dura.

Ara em demanen que exposi els meus records sobre la Torre. Els anys transcorreguts poden enterbolir les imatges emmagatzemades a la meua ment, poden restar-ne fidelitat. Jo no puc parlar amb massa coneixement de causa de fets antics, ni de les arrels torrenques, em manca la informació que es rep ja de petita de boca dels avis, dels amics i veïns; que es mama

dia a dia al carrer i a l'escola. No deixo de ser una forastera. Però sí que puc parlar de tots els anys que hi he viscut, i que m'han fet estimar aquesta vila com la meva única i autèntica casa pairal.

Torredembarra està formada per un nucli antic de carrers estrets i una part nova.

Aquesta part antiga havia estat emmurallada. En conserva encara dos portals: el de Padrines i el de la Bassa; i el nom, que disfressat durant uns anys amb la capa del fundador de la Falange Española, José Antonio, ha persistit fins al dia d'avui: el porta el carrer de la Muralla. Aquest carrer i els dos portals citats delimiten molt bé el sector sud d'aquest nucli. També en marquen límits la plaça de la Font i el Castell, dels quals parlaré més endavant. Entre l'un i l'altra es perd la línia divisòria entre antic i modern, i el seu contorn queda desdibuixat.

Amb els pobles ens passa com amb les persones que viuen a prop nostre. El pas dels anys i les modificacions que imprimeixen al seu físic, et fan oblidar la seva aparença anterior. Jo, per exemple, recordo molt bé el carrer Major de la Torre, que ha canviat poc, amb els seus portals mig oberts i les entrades que respiraven frescor. Lloc quiet, silenciós, on encara ressonen els passos de la gent que hi camina. Però em costa moltíssim, en canvi, de recordar la plaça de la Vila, que s'ha renovat del tot. És molt probable que m'equivoqui en descriure-la i que no en doni un testimoniatge fidedigne. Serà només el pòsit del meu record, allò que queda del que ja no hi és.

Més que la plaça de l'Ajuntament —que ara ja no ho és— era, aleshores, la plaça de vendre, el centre de mercat. Es pot dir que la Casa de la Vila no formava part de la plaça, ja que, en aquell temps, quedava mig entaforada dins el carrer de Joan Güell, el que porta a l'església, perllongat fins davant de la façana de la casa del municipi per la paret d'un o dos edificis que, posteriorment, van anar a terra. Aquestes cases, avui enderrocades, reduïen l'espai de la plaça. El mercat del peix ocupava el mateix lloc que ocupa ara, per bé que sense cap mena d'acondicionaments, a carrer obert. Les peixeteres anaven de casa en casa oferint la mercaderia, abans d'insatal·lar-se al seu lloc del mercat.

Tot al voltant de la plaça hi havia botigues. Dues carnisseries: la de la Lola —avui coneguda com a carnisseria Casas— i la d'un tal Antonet carnisser, un home alt i corbat, calb, bastant vell, que tenia una filla que vivia separada del marit, cosa que, en aquell temps, feia el seu efecte. Hi havia la botiga del Plats i Olles, que a més de terrissa venien llegums cuits. Hi havia la del cisteller —enfront d'on hi ha la tenda actual— que, com el

seu nom indica, tenia a la venda cistells, i també cordes i taps de suro, tot impregnat d'aquella característica olor del polsim de l'espart. Hi havia encara la botigueta del Sagal, que feien i venien cotilles. I la de comestibles de la Delfina.

Al centre de la plaça s'hi instal·laven les verdulaires, amb els coves d'enciams i tomàquets, cebes, alls, pebrots i albergínies si n'era el temps; i en època tardoral codonys, i olives per bullir. Usaven la romana per pesar les patates o la verdura a pes. També feien servir les balances de platet, amb l'habitual col·lecció de pesos. A tot arreu pesaven a lliures, terces i unces, i mesuraven a petricons i pams.

Hi van començar a acudir, cada dimarts al matí, venedors ambulants que paraven la mercaderia —jerseis, mitjons i mitges, sabates— davant el mercat del peix i el petit carreró que hi conduïa des de la plaça. Tot plegat tenia un aspecte bigarrat: olor barrejada de menjar —verdura i peix— i d'espart, i de cuir de sabates el dimarts. Soroll de mercat: anar i venir de dones amb cistells, regateig, crits de les venedores —“Compra'm aquesta orada, prenda!” I color, molt de color. Perquè sobre la gent, sobre el verd de les cols i els bròquils, el vermell dels tomacons, i el groc de les pomes que oferien en un portal, hi planava aquest sol tan lluminós que té la costa de la Mediterrània, aquest sol que sembla que arranqui lluïssors a la mar, per escampar-les pels carrers i places de la vila.

De la plaça de la vila a la del castell s'hi anava, com ara, pel carrer de Joan Güell, només que aleshores era més estret —o m'ho semblava— en el punt que ressegueix el lateral de l'església. Deien que dins les cases del carrer hi havia una torre antiquíssima, la que havia donat nom a la vila, i que només es podia veure des del terrat de les cases del voltant. Jo no he pogut fruit de la vista d'aquest monument fins fa pocs anys, quan es van enderrocar les cases del voltant, i, convenientment restaurat i il·luminat, amb l'entorn enjardinat, es va oferir a la contemplació del públic.

Em costa molt de recordar com era l'església a l'interior. D'aleshores ençà s'hi han fet moltes modificacions, començant per l'emplaçament de l'ara de cara als fidels. Recordo, especialment, dos àngels molt grossos que estaven a banda i banda de l'altar major, en actitud orant. De l'església en recordo, més aviat, l'ambient de la gent mudada els diumenges, i, sobretot els dies de festa grossa: la Festa Major o al nit de Nadal. Recordo, —perquè em xocava— que als últims bancs del temple s'hi asseia durant la missa, una senyora que nosaltres coneixíem com “la legías”, i allí donava el pit al seu nadó.

La plaça del castell era un descampat ple d'herbam, on sovint pasturaven les ovelles. El castell dominava aquesta, diguem-ne, plaça. Un terreny en pendent ascendent des de l'església fins al majestuós edifici. A un costat hi havia la caserna de la guàrdia civil.

El castell de Torredembarra data del segle XVI, és un dels pocs edificis civils, en estil renaixement que existeixen a Catalunya. Aleshores, i durant molt de temps es trobava a mans de diversos propietaris que no se n'ocupaven gens. L'habitava una família que n'havia habilitat les parts menys ruïnoses. Allí, a més de tenir-hi la casa, hi criava gallines i hi tan-cava el carro. També va servir de taller al grup de gravadors "La Torre de l'Encenall", que dirigia Anton Gelabert. Per no ser menys i poder dir "Jo també tinc un peu en aquest castell", una llavor de garrofer o de figuera —no ho sé exactament— va arrelar al cim de l'edifici, tan profundament que, amb el temps, va esdevenir un arbre, que no hi havia qui el pogués fer desaparèixer.

Es van fer molts passos per reivindicar el castell per al poble, sense gaires resultats. Els *Amics dels castells* intentaren de ficar-hi cullerada. Els aficionats al teatre muntaren una farsa titulada "El fantasma del castell". Totes les temptatives tenien poc èxit. Ha calgut esperar fins als nostres dies per poder veure'l reconstruït.

Potser, sense proposar-s'ho, qui hi va donar la primera empenta fou l'església. No l'edifici sinó l'entitat. A finals de l'any 1955, o a principis del 1956 a tot estirar, el senyor rector va organitzar unes missions per a bé dels fidels, i amb la intenció de recaptar prosèlits entre els no tan fidels. Jo recordo aquestes missions com un malson. Havien instal·lat un potentíssim altaveu al campanar de la parròquia, i, cada matí, a penes apuntava el dia, el missioner convocava des d'allí els fidels, com si fos un muetzî àrab. Però no amb aquell murmuri monòton del rés islàmic, sinó a crits perquè tothom despertés i acudís a l'església. Jo tenia una nena de pocs mesos, la més petita de les meves filles, que, per bé que ja s'havia acostumat al xiular de les sirenes de les fàbriques, i no la despertaven, cada matí se m'esverava amb els udols d'aquell missioner matiner, que no tenia en compte les criatures, ni els malalts, ni els obrers que treballaven a torn. Amb tot la missió va tenir l'encert de netejar l'esplanada de davant el castell i convertir-la, per uns dies, en un jardí. Branques de verdes fulles, flors, torretes que voluntàriament aportaven les veïnes, van fer el miracle. Aquell espai, així enramat, va donar la idea de què podria arribar a ser —amb més bon o més mal encert— la plaça del castell.

Els altres carrers del nucli antic eren, si fa o no fa, com són ara; més mal il·luminats, això sí, i amb el terra sense ciment ni llambordes. Quan plovia fort, l'aigua s'enduia terra, sorra i pedres, cap avall, i la plaça quedava feta un fanguissar. La feinada que hi havia després per treure sorra i rocs!

Al carrer de la Carnisseria, el que baixa pel costat de l'antic Ajuntament, hi havia la central telefònica. Qui no tenia telèfon a casa, que era la gran majoria, si volia posar una conferència, fos on fos, s'havia de passar les hores mortes allí, assegut en un dels bancs de fusta ennegrida, sota la minsa llum d'una bombeta de quinze, mentre la telefonista no parava de fer anar la maneta, reclamant els números sol·licitats. S'havia comprovat que l'estona que s'emprava per parlar amb la veïna vila d'Altafulla, hauria bastat per anar-hi i tornar-ne a peu.

La plaça de la vila està enllaçada amb la plaça de la Font per un tram molt curt, que mai no he sabut si en formava part, o era un carrer amb identitat pròpia. La plaça de la Font portava, a l'any cinquanta-cinc, l'uniformat i poc original nom de "Plaza del Generalísimo". Era un nom que només es veia a la placa de la via pública i als sobres de la correspondència, perquè tothom en deia com sempre n'havia dit: "Plaça de la Font". La font era com és ara, una mena de monòlit de marbre amb piques a cada costat i aixetes de llautó, que de vegades rajaven aigua i moltes d'altres vegades no. Estava situada quasi al centre de la plaça, i, al seu costat, hi havia un abeurador en forma de semicercle. Aquest abeurador havia tingut, temps ha, una forma totalment circular, com una bassa. Jo no vaig arribar a veure'l en el seu format circular i inicial, sinó que ja estava partit pel mig, com si es donés vergonya de ser tan gran i rodó, mirall de mules. No tenia acceptació entre la gent benpensant de la vila, que considerava que era antiestètic i poc higiènic. El pobre abeurador va ser objecte d'una campanya tan denigradora, tan forta, que va acabar desapareixent. La font va ser traslladada a un cantó, al lloc on és ara, per tal de deixar el centre de la plaça més lliure. Així els dos o tres cotxes que hi havia a la vila tenien lloc per aparcar.

La plaça de la Font ha estat, de sempre, el centre neuràlgic de la vila. Per allí passava tothom: les dones que anaven a la plaça de vendre i al peix, els contribuents que es dirigien a les oficines de l'Ajuntament, els que, carregats de paciència, es disposaven a telefonar a la família absent, els feligresos que assistien a missa o a rosari, i també el seguici dels casaments, dels bateigs, dels enterraments. Ah! I les processons: la plaça formava part de l'itinerari obligat de qualsevol processó luctuosa, commemorativa o festiva.

També acudien a la plaça els usuaris dels cotxes de línia que feien el trajecte Tarragona-La Pobla o Tarragona-El Vendrell i viceversa: passatgers,

i estudiants que anaven a escoles privades de Tarragona o a l'Institut de segona ensenyança ja que a la Torre només s'impartien els cursos de primària. Quan arribava l'autobús ja l'estava esperant l'Estanislaw, el germà del *recader*, per recollir els paquets. El Lau era un minyó beneït i bon jan, que tenia, com a única malícia, la intriga d'espïar les dones embarassades. "Aquí hay gatu encerradu!" deïa, i quasi mai no la fallava.

Tot al voltant de la plaça hi havia diverses botigues. L'estanc, regentat per una viuda de guerra i la seva germana, sempre vestides de negre. A la porta hi acostumava a seure un dels metges del poble, el doctor Lucas, gendre de l'estanquera. Hi havia també la fleca, que cada nit escampava perfums de fum de llenya i de pa tou. A un costat de la plaça una vella botiga de roba, vetes i fils, n'ocupava tot el lateral. Era a cal Marxant. Tres germans portaven la botiga, dos homes i una dona. Un era el Joanet, garlaire i foteta, de la broma i de la gresca, que retirava sovint tard, i contestava amb un "bona nit", quan els obrers del primer torn de les fàbriques li donaven el bon dia. L'altre germà es deïa Ventura, i era el revers de la medalla del Joanet, retret i amb cara de funeral, deixava anar, però, de tant en tant, algun comentari irònic. La tia Antonieta, la germana, sempre s'estava a segon terme, darrere el taulell, esprimatxada i esblanqueïda. Molt sovint feïa acte de presència a la botiga, una altra de les germanes que formaven la nombrosa família. Aquesta era casada, i a més de ser també blanca i prima, era llarga com un sant Pau.

Hi havia encara a la plaça la farmàcia. El farmacèutic i la seva dona em van semblar sempre molt vellets, malgrat que no crec que ho fossin tant com això. I hi havia també la impremta d'en Miquel Sonsona, personatge emblemàtic a qui caldria dedicar un capítol a part. A la rebotiga de la impremta es reunien els lletraferits de la vila, al vespre, en fer-se fosc, per parlar dels fets vilatans, i no tant de política que no se'n feïa, ni de futbol que encara no havia assolit l'auge i la popularitat de què gaudeïx avui.

Però l'establiment més característic de la plaça era El Bon Vi, casa de begudes, bar o taverna i punt de sortida dels cotxes de línia. A l'estiu treïen tauletes al carrer. Va ser un dels primers llocs freqüentats pels turistes, que n'assaborien el tipisme i l'alcohol a baix preu. Feïen de cambres dues germanes solteres que n'eren propietàries, la Mariana i l'Antònia. La Mariana era alegre i xerraire i sabia atendre i entretenir el client. Li ha quedat la fama que netejava el marbre de les taules amb unes bragues velles; netes, és clar, però bragues al cap i a la fi.

Molts vespres d'estiu feïen parada a la plaça uns carros de melons, que provenien de Calafell i anaven a Tarragona a mercat. Al dringar dels picarols

dels muls, acudien les dones a comprar síndries i melons, que eren de bona qualitat i a bon preu.

Per la plaça passava la carretera nacional que enllaça Barcelona amb València passant per Tarragona. Aquesta carretera enfilava el carrer d'Antoni Roig, travessava la plaça i seguia camí pel carrer de la Muralla cap al Pontet. Molts conductors aprofitaven aquell espai més ampli per aturar-se a fer un cafetó o una cervesa al Bon Vi, comprar pa o tabac, o simplement afegir aigua de la font al radiador del cotxe que fumejava. Per això es comprèn que ningú, a la plaça, no volgués ni sentir a parlar de la desviació de la carretera, malgrat els perills i sorolls que comportava.

Aquesta carretera posava els límits entre la vila vella i la nova, perquè a partir de la plaça de la Font, i seguint la línia de la ruta nacional, s'expandia la part moderna de la Torre. Aleshores ja en deien, com ara, el carrer Nou, malgrat portar el nom del patrici Antoni Roig, fill de la vila, home emprenedor que va fer fortuna a Amèrica, i que va deixar-nos una institució pedagògica, amb un bon edifici per a escola; i un patronat destinat a cobrir-ne les despeses, i a dotar, cada any, les noies torrenques que contrauen matrimoni.

El carrer Nou anava, i va, des de la plaça de la Font fins al convent de les monges. Per la banda de mar estava completament cegat, sense cap mena d'obertura. L'únic carrer que hi afluïa, el de Gibert, provenia de la banda de muntanya.

El carrer Nou era senyorial, amb bones cases pairals com la dels Huguet, Gallart, Canals, Tarragoní, Mercadé, la casa del Dr. Sabater i la del Dr. Masoliver, que vivia a Barcelona. Encara en recordo una altra, avui desapareguda en obrir-se el carrer de Moragues i Barret, que pertanyia a unes senyores de l'aristocràcia barcelonina, que hi passaven els estius. Aquestes dames eren dues.

Sempre anaven juntes però en fila, una més endavant que l'altra. Parlaven en castellà, un castellà macarrònic de "gente bien" rossinyolenc, i vestien de blanc. Els torrencs les coneixien com les *colometes*, però nosaltres, que no ho sabíem, les havíem batejades amb el nom de les *pergamins*.

En aquest carrer hi havia les oficines del Banc Central. I quasi davant per davant, una sabateria regentada per un home alt i prim, conegut com a Pepe de l'Estanc. Jo no sé si venia gaires sabates. Les dones de la vila hi anaven a comprar un detergent en pols: els "Polvos Pepe". Anys més tard, quan va començar la invasió del turisme, anava adelerat darrere les rosses sueques, convertit en un *latin lover*, malgrat que ja era ben granadet.

Seguint la voravia del Banc Central es trobava una botiga rònega on venien material escolar: llapis, llibretes, gomes d'esborrar, plomes i tinta per a tinters. Darrera el taulell treia el cap un homenet sec, amb una bata llarga fins als peus. A les butxaques de la bata hi duia no sé ben bé què, que feia ferum de menjar. Jo sospitava que podien ser patates crues, perquè havia sentit a dir que aquell botiguer era vegetarià i rosegava aquests tubercles com si fossin pomes. Aquesta mena de règim alimentari no devia resultar massa eficaç, perquè el pobre home, Cirili es deia, sempre arrossegava els peus, com si no pogués amb la seva ànima. L'ajudava l'únic fill que tenia; que es deia Cecili, per variar una mica, només una mica, el nom del pare. M'imagino que ell no practicava el vegeterianisme, perquè era molt més alt i corpulent que el seu progenitor, i portava, en tot, un altre ritme; encara que, quan parlava, ho feia lentament, pontificant sempre.

Hi havia també, al carrer Nou, una tendeta de verdures, profunda i llòbrega, on despatxava una dona pagesa: la Pepeta Bolesa, tan vella com la mateixa botiga. I una tenda de queviures inaugurada de poc. Els seus propietaris eren un matrimoni lleidatà, que tenia unes quantes filles. El fet de no tenir més que noies i ser de procedència lleidatana, va establir un corrent de simpatia entre ells i nosaltres. Va ser la nostra tenda predilecta, fins que van marxar del carrer Nou, en desviar la carretera. Les botigues de la Torre no estaven massa ben proveïdes, i ens calia anar a Tarragona per suplir-ne les mancances. En canvi teníem bones pastisseries. Al carrer Nou hi havia la d'en Magrinyà, quasi al davant mateix d'on hi ha l'actual. Es protegia del sol amb una vela tan baixa, que, si badaves, et podies obrir el cap.

Com que el carrer Nou a més de carrer era carretera, es veia afectat per una circulació trepidant de cotxes, i, sobretot de camions. En aquell temps ja era via de circulació única, però al carrer de la Muralla s'ajuntaven les dues direccions. Al començament d'aquest carrer hi van instal·lar un semàfor. Allò era un desori acústic: botzines, frenades grinyoladisses, arrencades sobtades, canvi de marxes; i, de tant en tant, crits i discussions, quan no topades.

Si només hagués estat el brogit, encara. Però totes les cases d'aquests carrers es veien afectades pel tràfic rodat. La majoria de les façanes estaven escrostonades. Tot sovint la càrrega d'un camió s'enduia un balcó massa baix, o un rètol que s'havia atrevit a treure el nas més del compte. Voravies estretes, abundor de vianants, tràfic motoritzat intensiu, tot això feia del carrer Nou i del carrer de la Muralla, els punts més conflictius i angoixants de la vila.

El carrer Nou era, precisament, el camí que seguia la canalla que anava a escola a les monges. El perill era constant. Els xiquets s'hi exposaven, irreflexius i inconscients. Un dia, dues nenes, van travessar corrent la calçada, per davant un turisme i un camió que hi circulaven. Tant l'un com l'altre van haver de frenar sobtadament. El camioner, batent-li encara el cor d'esglai, va cridar: "Una bona surra us convindria!". Al temps que el conductor del turisme, més expeditiu, baixava del cotxe, donava dues bones natjades a les nenes, i les feia pujar dalt el vehicle. Si abans el conductor del camió havia quedat esglaiat, ara va restar perplex i desorientat, sense rebre cap explicació, perquè cotxe, conductor i les criatures que marranejaven, van desaparèixer ràpidament. Si almenys algú li hagués pogut aclarir que, aquell home, era no res menys que el pare de les nenes imprudents!

El convent de les monges es trobava pràcticament als afores, amb la fusteria dels Gual al costat, i la fonda Coca al davant. Després tot eren horts i jardins, i algun xalet que avui encara perviu, mig ofegat per les noves cases de pisos. Aquest era el camí per anar a l'estació i a la platja.

El convent era de monges paüles, que encara portaven aquelles faldillas-ses plegades, i la toca emmidonada, com dues enormes ales d'albatros.

La superiora es deia sor Pilar. Havia arribat de Saragossa, amb la preveenció que el català era una llengua difícil. Ella, però, s'havia proposat d'aprendre'l. El dia de la seva arribada, va anar a rebre-la a l'estació de la Riera, que era on paraven els trens que provenien de l'Aragó, l'avi de la fonda Coca amb la tartana. El Titarro - aquest era el seu renom - que a més de ser quec parlava embarbussat, no va parar de xerrar durant tot el llarg camí, amb la intenció d'informar dels detalls de la vila a la nova superiora. La pobra dona es va veure perduda: "Ja m'havien dit, ja, que el català era difícil, però no em pensava pas que ho fos tant."

La resta de carrers que hi ha per damunt del carrer Nou, foren, durant molt de temps, desconeguts per a mi. No m'hi sentia atreta: no hi havia comerços, ni hi vivia cap amic. Havia anat a contemplar, part de fora, l'edifici de les escoles, de l'època modernista, tot en obra vista. I, algun cop, m'havia arribat fins al cafè de dalt a comprar sifons. Aquest cafè era un establiment molt espaiós, freqüentat per homes que jugaven a la botifarra, mentre feien el cigaló. Aquest local també atreia els jugadors de billar, ja que disposava d'un parell de bones taules d'aquest joc. Al costat mateix hi havia un cinema. Era el clàssic cine de poble, on el públic menjava cacauets i comentava la pel·lícula en veu alta. Acostumaven a posar dos films perquè la gent, amb un de sol, no en tenia prou. De les dues pel·lícules l'una era considerada

bona i l'altra dolenta. La bona ja era habitualment de baixa qualitat, i la dolenta, és clar, un subproducte infecte. A més eren films vells, ratllats, tips de córrer de sala en sala, que es trencaven tot sovint. També passava, de vegades, que per explotar al màxim el rendiment econòmic de l'espectacle, s'anaven passant els bombos d'un cine a l'altre: de la Pobla a Altafulla, d'Altafulla a la Torre. Això tenia l'inconvenient que, algun cop, s'arribava a la fi d'un bombo sense que haguessin portat l'altre, i, aleshores, el públic s'havia d'esperar. O, cosa encara pitjor, arribaven els bombos desfasats, i es veia el casament d'una parella que ni sabíem que festegés, o l'enterrament d'un home que, més tard, encara apareixia viu. Un desori. La gent xiulava i picava de peus, i passava així una entretinguda tarda de Diumenge.

En aquest mateix sector de la vila, una mica més avall, fent cantonada amb el carrer de Gibert, hi havia un altre cafè i un altre cinema, tots dos de proporcions més reduïdes. El cafè sempre era ple. S'hi organitzaven timbes importants. Enmig de la boirina produïda pel fum de les caliquenyas, se sentia el repicar de les fitxes de dòmino sobre el marbre de les taules. Jo no sé si hi havia entrat mai en aquest cafè, però només de pujar les escales i acostar-te a la porta, ja et feies cabal d'aquell aire espès, enrarit, del dring de les culleretes remenant el cafè, dels rostres congestionats dels jugadors.

Al cinema sí que hi havia entrat, i molt, perquè posseïa l'únic escenari, apte per a teatre, que hi havia a la vila. Allí actuàvem els aficionats. Aquest teatre era petit, rònc, deixat de la mà de Déu. Les butaques no eren encoixinades, però això no hauria tingut massa importància si la resta hagués mantingut un mínim de confortabilitat. Però, no. No el mantenia. Les fustes eren corcades, les baranes de les llotges bellugaven, amb perill de caure. El terra de l'escenari tenia grossos forats, i trontollava tot ell; i el de la sala, també foradat i obert a trams, deixava passar les rates que campaven arreu. En plena projecció d'una pel·lícula no era pas anormal de sentir el xiscler d'una dona, que havia notat el pas d'un ratolí per damunt del seu peu. Només un flamant escut damunt la boca de l'escenari, amb "La Unió" en relleu, parlava d'altres temps més pròspers.

Jo sabia que al capdamunt de tot aquest sector més modern hi havia l'escorxador, i més apartat, ja a les afores, el dipòsit de l'aigua, però no hi anava mai.

Des de baix el carrer Gibert, que fa tanta pujada, o baixada segons es miri, veia la canalla que sortia d'escola, corrent cap avall, amb la cartera a l'esquena, xisclant i empaitant-se com els falciots a l'estiu. També hi veia, a altres hores, el carro de la brossa arriat per un cavall magre. El carro avan-

çava trontollant, amb les portelles obertes com dues grosses orelles, tot ell brut, de color verd, empudegador. Les dones baixaven unes galledes de zinc, o d'alumini galvanitzat, també brutes i pudents, plenes de deixalles. L'escombriaire les prenia i en llençava el contingut dins el carro. Jo no recordo si aleshores l'encarregat de recollir la brossa era el "Maño", perquè va exercir diversos càrrecs dins el municipi: algutzir, guàrdia urbà, brossaire.

En recordar aquesta imatge del carro de les escombraries, me'l veig a ell, al "Maño", al davant; amb la gorra una mica de gairell, els seus grans mostatxos i el seu fer d'home bo i simpàtic. Me'l veig a ell com si volgués recollir la galleda on he anat deixant tots aquests meus records, per abocar-los al seu carro, entre la brossa i les deixalles.